

TÉNYEK ÉS NÉZETEK

(1968. nyilas hava)

Hibák után

Tóth Lajos szabadkai pedagógus írásával kezdődött a Magyar Szóban egy cikksorozat, amely a vajdasági iskolarendszer egy kérdésével, az ún. területi iskolák problémájával foglalkozik, de ezen túlmenően a magyar nyelvű oktatás ügyét firtatja. Bori Imre, majd Dávid András hozzászólása bizonyítja, hogy nem lehet a kérdés felett elsiklani. Bori a vajdasági iskolák s ezen belül a magyar nyelven folyó tanítás lényeges kérdéseiről szól; Dávid András a területi iskolák problematikájának egyik oldalát világította meg, ennél tovább nem ment, s nem is kerülhetett közelebb a felvetett kérdések megválaszolásához.

A területi iskolák intézményét körülményeink között természetesnek tartom. Sajnos, a területiség elve nem valósul meg teljes mértékben ezekben az iskolákban: tudniillik csak abban lettek területiek, hogy megszűntek a különálló magyar tannyelvű iskolák, viszont nem mindenütt nyitottak magyar tagozatokat, ahol szükséges volna, úgyhogy nincs meg a kölcsönösség, a magyar tanulók egy része kívül rekedt a területi felosztáson, s kénytelen továbbra is oda járni, ahova azelőtt — ami pedig ellentétben áll a területiség elvével.

Azt mondtam, hogy természetesnek tartom a területi iskolákat, ahol — párhuzamos tagozatokban — két vagy több nyelven folyik a tanítás. Ez az adott helyzetből következik, s nem is lehetne másképp, mert szemben állna az étellel. Társadalmunk struktúrája egyrészt lehetővé teszi, másrészt pedig megköveteli a területiség elvének érvényesítését, ebben tehát következetesnek kell lenni — az óvodáktól (legalább) a középiskoláig.

Mert mi történik?

A egyes lakosságú helységekből alig vannak olyan óvodák, napközi otthonok, ahol minden gyermekkel anyanyelvén is foglalkoznának; s folytatódik ez az elemi iskolákban, mivel a nemzetiségi gyerekek nagy része nem járhat a lakásához legközelebb eső iskolába. Ugyanis nem minden iskolában oktatnak nemzeti-
iségi nyelven, hanem csak az iskolák egy részében, s így a tanulók esetenként kénytelenek a helység másik végére menni — vagy lemondani arról, hogy anyanyelvükön tanuljanak. Középiskolai

fokon sokkal súlyosabb a helyzet; sok szülő már az elemi sem anyanyelvén végezteti gyermekével, részben azzal a kifogással, hogy a helységben nincs nemzetiségi középiskola. Ezért nagyon is jogos Bori Imrének az a követelése, hogy „revízió alá vegyük a területi iskoláztatás rendszerét”, s abban is igaza van, hogy „egész iskolarendszerünk orvoslást, az érvényesülő iskolapolitika pedig revíziót tesz szükségessé”.

Véleményem szerint a területi iskolarendszert a feje tetejére állítva kezdték csinálni. A meglévő nemzetiségi iskolákba szerb-horvát tannyelvű tagozatokat hoztak, de arról nem történt gondoskodás, hogy idővel minden területi iskolában, ahol csak szükség lesz rá, két vagy több nyelven folyjon az oktatás. Ez volt az alapvető, kezdeti hiba; aztán jött a többi. Ki foglalalkozik nálunk tudományos szinten a területi iskolák tapasztalataival? Van-e megfelelő számban két vagy több nyelven beszélő szakfelügyelő? Mert amellet, hogy a magyartanítás szakfelügyelete sem tökéletes még, a többi tantárgy nemzetiségi nyelven való oktatásának szakfelügyelete szinte teljesen elhanyagolt feladatkör. A területi iskolák bevezetésekor azt várták, hogy ezeknek az intézeteknek a pénzelése kedvezőbb lesz; sajnos, ez nem valósult meg, mi több, sok helyütt megnehezült a nemzetiségi tagozatok fenntartása, mert megsabták a nemzetiségi tagozatok létszámát. A pedagógusok munkájának gazdaságosabb tervezése és beállítása sem valósult meg, sőt ebben súlyos hibák is előfordultak (nemzetiségi tagozaton nem a gyermekek anyanyelvén adtak elő a pedagógusok). Mindezek alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a területi iskolarendszernek, amilyen ma, több a negatívuma, mint a pozitívuma. Ezért is igazolt Bori Imre követelése.

A területiség elvének következetlen végrehajtása, a többnyelvűség követelményeinek elhanyagolása oda vezetett, hogy valóban tragikus pillanatokat élünk az iskoláztatásban, mint Bori Imre megállapította. Azok a példák — Vojlovicától Apatinon, Novi Sadon, Palánkán át Novo Miloševóig —, melyeket ebben a rovatban az elmúlt hónapok során említettem meg a még ismeretlenek, figyelmeztetnek és vádolnak. Ezért — no meg más, általánosabb pedagógiai szempontból is — az iskolarendszer, különsképpen a nemzetiségi oktatás reformja elkerülhetetlen, mégpedig sürgős, égető feladat. S akkor mindent a maga helyére kell tenni, mindent másképp kezdeni és végezni. Elmúltak azok az idők, amikor hozzá nem értők, akikben esetleg rosszindulat is lakozott, egyéni elképzeléseik szerint, tekintet nélkül a szükségletekre, „rendezték” az iskolarendszert és -hálózatot. Sokkal nagyobb, sokkal emberibb célok érdekében kell elvégeznünk a reformot, mely lehetővé tenné a nemzetiségi nyelveken folyó tanítás újjászületését.

A Katalog-ügy

Folytatódik a Katalog-ügy, melyről a Híd novemberi számában írtam. Ezúttal a felháborodás hangja sokkal erősebb, a tiltakozók száma nagyobb, a szavak élesebbek. Néhány szlovén közéleti munkás nyílt levéllel fordult a közvéleményhez, s tiltakozott a Problemi Katalog számában megjelent írások ellen. A levelet Matej Bor, Franc Bevk, Ciril Kosmač, Josip Vidmar, Mitja Mejak írók, Vladimir Lakovič, Božidar Jalkac festőművészek és mások írták alá. Az aláírók a Katalog szövegeiben a nihilizmus, a rombolás szellemének megnyilatkozását látják. Hangsúlyozzák, hogy nem azért tiltakoznak, mert az életet dogmákba, sablonokba akarják kényszeríteni, ellenkezőleg, a demokrácia harcosainak és védelmezőinek tartják magukat, s határozottan ellenzik, hogy a Katalog munkatársaival szemben bárki is adminisztratív intézkedéseket foganatosítson. Egy igazán demokratikus társadalomban, mondják az aláírók, nincs helye az elnyomásnak, erőszaknak, ők csupán a nihilizmus, rombolás ellen emelik fel szavukat, s a huliganizmus ellen sem azért lépnek fel, mert a társadalom hibáit védik. A nyílt levél részletesen elemzi a Katalog és a Tribuna című ljubljana-i ifjúsági lap néhány cikkét, s arra a következtetésre jut, hogy ezek az írások próbára akarják tenni társadalmunkat: mit képes még eltűrni. Levelüket így fejezik be a szlovén közéleti munkások: Demokráciát — igen, bomlást — nem!

A levés igen határozott, s jól kiválasztott részletekkel bizonyítja vádjait. Valóban, amit a levél szerzői idéznek, az kissé szokatlanul hangzik. A Tribuna és a Katalog némely írása lehet megbotránkoztató is, ha hajlamosak vagyunk arra, hogy a szokatlantól megbotránkozzunk. Ezzel szemben tény, hogy a fiatal nemzedék tagjainak megnyilatkozása ez, s hogy amit írásaikban mondanak, az — élmény vagy eszme formájában — bennük él, ha pedig ezt kimondják, akkor erre valószínűleg szükségük, okuk van, s jobb is, hogy kimondják. Mint ahogy jobb, ha azok, akik a fiatalok véleményével nem értenek egyet, szintén megmondják, mit gondolnak. Hisz csak így valósulhat meg az, amiért a tizenkét szlovén közéleti munkás lándzsát tört: a demokrácia. Ha el- vagy visszafojtjuk a véleményeket, akkor következik majd be, amittől ez a tizenkét tagú gárda tart: a bomlás, sőt a robbanás.

Szlovéniában máris gárdás megindult a nyilvános vita: körkérdések, levelek, felszólalások, hozzászólások. Megmozdult tehát a szellemi élet. Társadalmunk demokratizmusának is próbája a Katalog-eset: most mutatkozik majd meg, mennyire tud a társadalom, mennyire tudnak a társadalom erői megbirkózni a nehézségekkel, végeredményben: mennyire tudja a társadalom bebizonyítani és megvédeni igazát, győzelemre vinni eszméit, mennyire tudja elfogadni az ellenvéleményt, a bírálatot, mennyire tud megváltozni is, ha kell, ha épp erre van szükség.

A szlovéniai Ifjúsági Szövetség vezetősége támogatja a Problemi szerkesztőségének irányvonalát, a szerkesztés koncepciójának nyíltságát. S ez jó. A nézetek szabad szembehelyezkedése az egyet-

len út, amely az álláspontok kikristályosodásához vezet, s az eszmék tisztázását és tisztulását eredményezi.

Nem kell megijedni a fiatalok látszólag eretnek, nihilista, romboló nézeteitől. Nem, mert ők így szolgálják az igazságot. S mert a megújulás útját nem lehet másképp megtalálni, csak ha — akár botlások, bukások, sebek, fájdalmak árán is — magunk keressük meg. Ilyenkor pedig mindenre számítani kell és mindennel leszámolni.

Kétségtelen, hogy a tizenkét levélíró, meg a többiek, akik az utóbbi napokban Ljubljában (vagy Szabadkán) felhördültek, a konzervatív erőket képviselik, visszariadnak minden újtól, mindentől, amit nem értenek meg egyből, s nem mernek szembenézni a fiatal nemzedék törekvéseivel, igazságával. Alkalmuk nyílt, hogy fellépjenek, bemutatkozzanak. S ez se baj. Véleményüket nem lehet kirádirózni, se eltitkolni, s nem is szabad. A veszély csak akkor jelenik meg, ha valakinek eszébe jut erőszakhoz folyamodni. Abban az esetben a társadalomnak kell fellépnie és megvédenie a demokráciát.

Fölfedezés

Évekig volt a Borba színikritikusa Slobodan Selenić. Nemrég másoknak adta át rovatát, visszavonult a publicisztikától, s most egyszerre avval lepte meg a nyilvánosságot, hogy regényt jelentetett meg. S nem is akármilyent. A Memoari Pere Bogalja (Nyomorék Péter emlékiratai) az utóbbi hónapok legnagyobb regénysíkere, a kritika teljes elismeréssel nyilatkozik róla. A kritikusról — aki egyszerre csak regényíróvá alakult át — a kritika úgy beszél, mint fölfedezésről, regényét pedig rendkívül sikerült alkotásnak tartja.

Petad Džadžić a NIN-ben az év meglepetésének nevezi Selenić regényét „ritka, kivételesen ihletett, problémás könyv” — mondja róla. A szerzőt pedig modern moralistának nevezi.

A kritikából a regényirodalomba átlépett (vagy dezertált?; vagy tán a kritikusból regényíróvá lefokozódott?; esetleg: a regényíróvá előlépett kritikus) Selenić könyvéről a Politikában Borislav Mihajlović-Mihiz, az ötvenes évek legharciasabb és legrokonszenvesebb, szenvedélyes és féktelen, a toll fegyverét mestersen forgató, sokszor az irodalmi szemfényvesztéssel kacérkodó, de mindenképpen briliáns kritikusa írt; az a kritikus, akinek csillaga néhány évig ragyogott a szerb kritika egén, aztán — nem, nem hullott le, hanem egy piruettel az irodalom égboltjának másik, nem egyáltalán mellékes tájára távozott, s érdekes, kritikusként most tért vissza, amikor egy másik kritikus félreállt, hogy mint regényíró lépjen fel. Mihajlović — aki a Selenić-könyvről írt kritikájában legjobb egykori írásaira emlékezett s felidézti azokat a szép, harcos időket, amikor hétről hétre mondott ítéletet irodalmi elevenek és holtak felett — úgy véli, hogy Selenić változása rendkívül sikerült. Regénye, a Memoari Pere Bogalja egyike a legértékesebb irodalmi alkotásoknak, melyeket a szerb prózaírók fiatalabb generációja adott. Selenić — mondja

Mihajlović — mélyre hatoló analitikus, aki az analízist szintézissé tudja átalakítani; jellemei pontos megrajzolója, a léghőrt rafinált módon alakítja ki, végül a valóság éles elméjű szemlélője, aki az életet nemcsak leírni, hanem magyarázni is akarja.

Ezek az első reagálások, első bírálatok Selenić könyvéről. E sorok írója — mivel ismeri és bízik mind Džadzić, mind Mihajlović ízlésében és ítéletében — nem hiszi, hogy az ismertetett véleményekre valaki is rácsafolhatna.

Jegyezzük meg végül, hogy a Selenić-esetnek tulajdonképpen két szereplője és eredménye van: egy regényíró született, és egy kritikus — reméljük — visszatért a küzdőtérre.

A színészek porondra lépnek

Nemegyszer foglalkoztam ezen a helyen az újvidéki Szerb Népszínház ügyével, s rámutattam, hogy ebben az intézményben s munkájában sok a hiányosság, kifogásolnivaló. De általában kevés bíráló szó érte az újvidéki színházat, mintha láthatatlan erők védtek volna. Most azonban felszínre kerültek a belső bajok. A társulat tagjai: színészek, zenészek felemelték szavukat a házban uralkodó állapotok ellen; nemcsak a belső viszonyokkal elégedetlenek, hanem a műsorpolitika hibáira is rámutatnak, és káderügyeket boncolgatnak. S ha ők, a legilletékesebbek mondják, el kell hinnünk, el kell hinnie mindenkinek, azoknak is, akik eddig legkevésbé a színészek szavát tartották — s tartják talán még most is — fontosnak ebben a házban: komoly bajok vannak.

A színészek most már szeretnék kezükbe venni sorsuk és intézményük irányítását — s ennek végső ideje. Végső ideje, hogy a színházban nagy változások történjenek; mert az mégiscsak abszurdum, hogy olyan darabot is műsorra tűznek, amelynek második előadására már csak száz néző kíváncsi. Persze hogy a színészek is kedvüket vesztik, már csak azért is, mert látják, hogy a sikertelenségnek nem ők, hanem a színház vezetősége az oka.

Halaszthatatlanok már a gyökeres változások a Szerb Népszínházban. A színészek arra is rámutattak, hol kell a változásoknak elsősorban megtörténniük; a művészek állandóan változnak az együttesben, jönnek-mennek, mint mindenütt. Csak az adminisztratív személyzet marad. S épp a megcsontosodott tisztviselők sodorták a színházat oda, ahol van: az üres nézőtérhez, a színészek készülő sztrájkjához.

A színészek felemelték szavukat; az úgy még nem fejeződött be. Legfeltűnőbb, hogy az igazi bűnösök, a színház igazgatósága és az igazgatóság mellett (úgy-ahogy) működő művészeti tanács bölcsen hallgatnak. Azt hiszik talán, hogy azok a láthatatlan erők továbbra is védelmezni fogják őket?

Legyen a színészeké a szó: a porondon, az öngazgatás porondján is. Csak ezen az úton, saját erejükkel — s természetesen a közvélemény támogatásával — vívhatják ki győzelmüket, tehetnek igazságot abban az ügyben, mely az övék és a közönségé, melyért

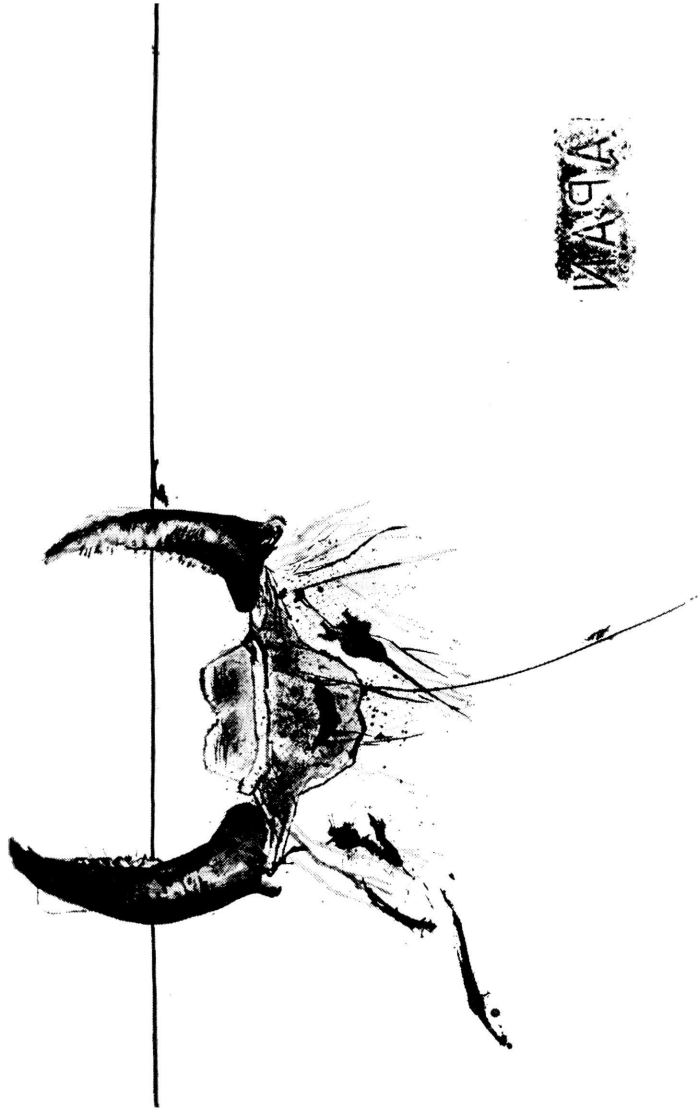
játszanak, abban az ügyben, melynek egyedül demokratikus és igazságos megoldása az, hogy a színészek akarata teljes mértékben érvényesüljön. A láthatatlan, de mindenképp sötét erők ellenére is.

A hónap könyvei

(Szirmai Károly: *Muzsikáló messzeség*. Forum, 1968) Három évvel A csend víziói után újra egy — ezúttal bővebb — válogatás Szirmai prózájából, most Herceg János gondozásában. Ebben a kötetben — mely 1927-től 1968-ig kíséri végig Szirmai munkásságát, tehát több, mint 40 év termését öleli fel — a hosszabb időszakon kívül még egy szempont érvényesül: a válogató igyekezett Szirmai elbeszélőművészetének minden oldalát bemutatni, tehát azokat az írásait is a kötetbe sorolta, amelyekben az író eltér eredeti hangjától és attitűdjétől. Nemcsak a víziók, költői próza s a szorongásirodalom művei kaptak helyet a kötetben, hanem megmutatkozik Szirmai újabb érdeklődési köre, újabb témái, újabb vonzalmái is szemmel láthatóvá válnak. Ez pedig lényegesen különbözik attól, ami elbeszélőnket munkásságának első szakaszában jellemezte. Így valóban jobban látszanak az arc vonásai, a portré tárgyilagossabb, átfogóbb a kép, ám kidomborodnak a hiányosságok, a téves utak nyomai. — Szirmai, az a meggyőződésük ezek után, továbbra is megmarad víziók és a valóság között, ahogy művészetének helyét egyszer megpróbáltam kijelölni, s ma, amikor hat évtizedes írói munkásság és hét könyv van a háta mögött, aligha változtathat ezen a tényen.

(Tolnai Ottó, Domonkos István: *Valóban mi lesz velünk*. Forum, 1968) Verseik az élet, életük a versek: ebben látom Domonkos és Tolnai emberi és költői lényegét. Poétikájuk legfőbb kritériuma és kiindulópontja a valóság, minden más háttérbe szorul. A költői érzékenység a valóság minél hatásosabb, minél meggyőzőbb megfogalmazásában, élményeik közvetlen kifejezésében nyilatkozik meg, a hogyan helyett a mit a döntő kérdésük. Az élet a mindenük, habzsolják az életet, s életük minden mozzanata verssé formálódik. Ezért eleven a költészetük. Az élet azonban változó és csalárd. A nagy versek akkor születnek majd meg, ha bekövetkezik a teljes kiábrándulás, ha a valóság megcáfolja önmagát. Ezért kérdés, mennyire érdemes, mennyire szabad olyan szenvedélyesen, olyan odaadón, olyan vakon, sokszor mindent az életre feltenni, s annyi lemondással, önfeláldozóan belevetni magukat az életbe. De hát ez nem a költészet kérdése. — Vége László utószava jelentős írás, gondolatébresztő írás, de nem való ebbe a kötetbe. Más világba tartozik.

(Pavle Ugrinov: *Elementi*. Prosveta, 1968) Már tavaly megjelent Vrt című regénye arra mutatott, hogy Ugrinov nemcsak új utakra tért — s ezek az új utak nemcsak az ő munkásságában újak, hanem a mai jugoszláviai prózában is egészen külön irányt

ABAM

Dobó T.

DOBO TIHAMÉR

rajz IV

jelölnek —, hanem mélységben, erőben, súlyban is változott. Az a próza, melyet az Elementiben ismerünk meg, az életet nem előlről, konvencionális szögből szemléli, s nem is a tárgyilagosság távlatából, hanem átfogóan, minden irányból, s egészen közelebről, a részletek felfedezésének szándékával. Ezek a részletek azonban nem a realizmus aprólékosságának eredményei, hanem egy új, eddig ismeretlen képet tárnak fel előttünk. S Ugrinov mikroszkópja sem irányul akárhova. Vannak tájak, melyek semmiképpen sem érdekelhetik ezt a prózát. Ez a kivételes, tiszta, sűrű, de áttetsző, ezt a kemény, szilárd, lendületes, meglepő, ezt a — miért ne mondjuk ki — különös prózát, melynek lényeges eleme épp az érdeklődés. — Ugrinov a modern jugoszláv elbeszélőirodalom legkiemelkedőbb alakjainak egyike lett, új könyve pedig az utóbbi hónapok prózatermésének különös figyelemre méltó művei közé tartozik.

(Nagy Pál: Hampsteadi semmittevők. Magyar Műhely, 1963) A semmittevők elárasztották a világot, a semmittevés életforma lett. (Persze, tudja mindenki, hogy a semmittevés is nagyon nehéz munka, leginkább fizikai. De ez most nem fontos.) Amit Nagy Pál mond — s biztos hangon, tisztán, világosan beszél —, amit a semmittevők mindennapjairól, vegetálásáról mond, az feltétlenül érdekes, s akár elítéljük, akár jóváhagyjuk a selyemfiúk életmódját, akár megbotránkozunk rajta, akár rokonszenvesnek tartjuk — s biztos, hogy a regény sok olvasója állt már ez előtt a dilemma előtt —, a huszadik század hatvamas éveinek elterjedt magatartásáról van szó, egy rétegről, amely a mai társadalomban megtalálható, el nem hanyagolható, egy olyan életéről, amely velejárója a modern kornak, nagyvárosoknak, a gazdasági helyzetnek. — Hogy visszatérjünk magára a könyvre: jól, tudatosan megkomponált mű, minden szempontból érdeklődésre tarthat számot. S az a fontos, hogy regény, nem vádirat, s nem is apológia. Irodalom, nem pedig egy elmélet kifejtése az életre való ráerőszakolás útján.

Változások előtt

Sohasem árt, ha az irodalmi lapok, folyóiratok időről időre megváltoznak: tartalomban, formában egyaránt. Most két ilyen változásról értesültünk, s reméljük, hogy mindkettő hasznára lesz nemcsak a lapoknak, hanem olvasóiknak is.

A belgrádi Književne novine, melynek a közelmúltban Zoran Glušćević kritikus lett a főszerkesztője, január 1-étől bővebb terjedelemben kerül a kezünkbe, s ezentúl a tudományra is kiterjed majd figyelme, idővel pedig áttér a hetenkénti megjelenésre.

A másik változás a zágrábi Telegramban várható. Szerkesztősége széles körű közvéleménykutatást végez olvasói között, s a beérkezett vélemények, javaslatok, kívánságok alapján változtat majd a lapon. Itt is számíthatunk mind tartalmi, mind pedig alaki újításokra. Azt hiszem, elsősorban a Književne novine vál-

tozásai lehetnek örvendetesek. Ez a lap remélhetőleg nemcsak formájában és tartalmában, hanem szellemében is megújodik. Vonatkozik ez persze a Telegramra is, mely az utóbbi időben sokat veszített kezdeti frissességéből, mozgékonyaságából, és már-már akadémikus, doceáló, egyhangú orgánuma lett egy kis csoportnak.

A jövő évben tehát, úgy látszik, másképp fest majd az irodalmi és kulturális lapok frontja. Szeretnénk, ha a változások egyúttal a hiányok pótlását, a helytelen nézetek korrigálását, újabb nézetek érvényesülését, általában alaposságot, nyíltságot hoznának.

Nem amatőrök

Közismert dolog, hogy a kruševaci Bagdala könyvkiadó nem fizet szerzői jogdíjat azoknak, akiknek műveit megjelenteti. Ezt az eljárást azzal indokolják, hogy ha a könyv előállítás költségeit nem terheli a honorárium összege, a könyv olcsóbb lehet. Nincs persze igazuk, mert az alkotók honoráriumuk leginkább elenyészően csekély, ha összehasonlítjuk a nyomdai költségekkel s azzal, mennyi adót, járulékot, részesedést stb. kell fizetnie papírgyárnak, nyomdának, kiadónak s általában mindazoknak, akik a könyv előállításán dolgoznak.

Most az a hír jutott el hozzánk, hogy a Razlog című zágrábi folyóirat kiadásában megjelent könyvsorozat szerzői sem kaptak honoráriumot, sőt a Vidik című spliti folyóirat sem fizet majd jogdíjat azoknak, akiknek könyvét a közeljövőben piacra dobja. Mindkét esetről írt a zágrábi Telegram, a splitiről pedig a televízió kulturális adásában is szó volt. A Razlog és a Vidik szinte kizárólag fiatalok műveit jelenteti meg — ez azonban most mellékes kérdés, hiszen a Bagdala kiadó öreget is, fiatalt is, modernet és klasszikust, hazait és külföldit, előbb azonban felkéri a szerzőket, mondjanak le a honoráriumról.

Úgy hiszem, némely kiadó még kevésbé becsüli az irodalmat, mint a közönség, amely nem vásárol könyvet és nem olvas. Mert nincs rá szüksége. De a kiadónak — ha kiadó és könyveket jelentet meg — alighanem szüksége van a művekre. Mégsem fizet értük. Megpróbálta az államtól is megtagadni a kötelező adót vagy járulékot? A nyomdásztól a fizetést? A papírgyártól ingyen kapja a papírost?

Nincs igaza a Telegramnak, amikor azokat az írókat, akik jogdíj nélkül engedik kiadni könyveiket, igazi amatőröknek nevezi. Nem amatőrök ők.

Kizsákmányoltak.

Milyen az a társadalom?

Milyen az a társadalmi rendszer, amely évek óta nem engedi meg, hogy egy olyan mű, mint Alekszandr Szolzsenyicin Kórterem (Rakovij korpusz) című regénye a szerző hazájában megjelenjen, őt magát pedig a kétségbeesésig üldözi? — teszi fel a kérdést

Slavko Mihalić a Telegramban abból az alkalomból, hogy a rijekai Otokor Keršovani Könyvkiadó Vállalat megjelentette az orosz író könyvét. Szolzsenyicin azt hitte, mondja Mihalić, hogy Sztalin valóban meghalt. Művének sorsa pedig azt bizonyítja, hogy sajnos nem így van: Sztalin holttestét eltemették, de mindaz, ami nevéhez fűződik, rövid szünet után folytatja működését.

A cenzúrának több oka lehetett, hogy betiltsa Szolzsenyicin regényének kiadását. Mihalić szerint a legfontosabb: a szerző nemcsak a kórházban uralkodó állapotokat festette meg, hanem belepillantott az emberek lelkébe, s múltjukat is felidézte. Szolzsenyicin minden szavával hazájához és honfitársaihoz szól. Rendületlenül hisz bennük. De a hivatalos szovjet írótól eltérően nem hajlandó jól fizetett gyermekmeséket írni. Szerinte az író feladata, hogy kimondja az igazságot. Ennek pedig nagy az ára.

A Rakovij korpusz — a mai orosz irodalom legnagyobb alkotásainak egyike — nem jelenhet meg a Szovjetunióban. Külföldön sok nyelvre lefordították, nálunk szerbhorvát nyelven jelent meg. Az író hazájában nem nyomtatták ki, nem kapható a könyvesboltokban, nem található meg a közkönyvtárakban. A szovjet polgárok mégis olvassák. Fáradhatatlanul másolják, kézzel, írógéppel sokszorosítják, úgy terjesztik. Mint a középkorban. A különbség úgyszólván csak annyi, hogy akkor nem lehetett írógéppel sokszorosítani.

Tomán László